

GUSTAV KRAGH

PETER NORDEN SØLLING

EN LEVNEDSSKILDRING

KØBENHAVN

1943

DE store Skikkelser i vor Historie som Absalon, Niels Juel, Ørsted, H. C. Andersen, Thorvaldsen og de øvrige Danske, hvis Ry er fløjet Jordkloden over, er kendte nok,

Men foruden disse har vort Land ogsaa fostret en Række Mænd, hvis Indsats har været af saa vital og mindeværdig Betydning, at Resultaterne af denne stadig lever blandt os.

Mænd af denne Støbning findes mellem vore Søfolk, Krigere, Videnskabsmænd, Kunstnere og ganske almindelige, gode Borgere — det er Mænd, hvis Navne nok høres nævnt og ogsaa er kendt inden for bestemte Kredse, men som det store Flertal ellers næppe ved ret meget om. Men disse Mænd har hædret deres Land, og gjort dets Navn og Flag Ære, og derfor fortjener de at kendes af alle, som elsker vort gamle Land og er stolt af dets store Sønner.

Peter Norden Sølling var en saadan Mand. Han blev ikke altid forstaaet af sin Samtid, men han ejede den Ildhu, den flammende Energi og det varme Hjerte, som gjorde, at han aldrig lod sig slaa ned, og at han kunde taale alt for at føre sine Ideer igennem.

Vi har i denne lille Bog søgt at vise et Eksempel paa, hvorledes en dansk-norsk Søkriger, der ikke i Historien nævnes som Søhelt i Ordets almindelige Betydning, dog har efterladt sig et smukt og glørværdigt Minde.

Msölling

I AARET 1776 blev 13 Kadetter udnævnt til Sekondløjtnanter i den danske Flaade. Det var et Hold unge Søofficerer, der — bortset fra tre, som i en ung Alder døde paa Søen — alle vandt sig et Navn som Mænd, der med Ære tjente deres Land.

De mest kendte af dem er H. C. Sneedorff, den mangeaarige Chef for Søkadetakademiet, der døde som Admiral og Kammerherre, og forøvrigt ogsaa var en kendt Digter, og Peter Krabbe, der som Chef for Fregatten »Freja« i 1800 kæmpede heltmodigt mod en engelsk Overmagt i Kanalen; men den mest originale var den djærve Peter Norden Sølling, Nordmanden, som senere blev kaldt »en Nations Velgører«, men her hjemme er bedst kendt som »Bombebøssen«s Stifter.

»Bombebøssen«s Navn er kendt nok, men bortset fra Marinens og Søens Mænd samt Befolkningen langs Norges Kyster, ved næppe mange, hvem Sølling var.

Han blev født i Aaret 1758 i Kristianssand, hvor hans Fader, Kaptajnløjtnant Sølling i Flaaden, var Indrulleringschef. Drengen havde Lyst til Sølivet, og 11 Aar gammel kom han ind paa Kadetakademiet, hvorfra han i 1776 altsaa afgik som Sekondløjtnant. Afgik er maaske ikke det helt rigtige Ord, for allerede som Kadet, 16 Aar gammel, ansøgte han om og fik Tilladelse til at tage med et af »Asiatisk Kompagni«s Skibe til

Ostindien og Kina. Her om Bord tjente han som Matros — en haard, men udmærket supplerende Uddannelse til den, han havde faaet i Kadetskibet. Udkommandoer var der i den Tid ikke mange af, hvorfor adskillige Søofficerer tog Orlov og sejlede paa Langfart med Koffardiskibe. Sølling er sikkert den Søofficer, der i længst Tid har faret uden for Marinen, idet han — bortset fra et Togt som Næstkommanderende i Orlogsbriggen »Bornholm« — sejlede med »Asiatisk Kompagni«s Skibe i uafbrudt Sejlads i 19 Aar!

Allerede Aaret efter sin første Rejse til Østen søgte han atter Orlov og sejlede til Ostindien. Denne Rejse varede omtrent to Aar, men skønt han havde lidt meget af Sygdom der om Bord, og det havde været en ualmindelig haard Tur, tabte Sølling dog ikke Modet, men gik Aaret efter for tredje Gang med et af Kompagniets Skibe, »Prins Frederik«, som Tredjestyrmand. Paa dette Togt havde Sølling et drøjt Job — Kaptajnen var en ubehagelig og drikfældig Person; Overstyrmanden nervøs og uligevægtig. Kaptajn Agerbeck, der i 1804 udsendte en Bog om sit Livs Hændelser, fortæller heri om Officererne paa »Prins Frederik«:

»Kaptajnen var aldeles fuld hver Dag, og Oberstyrmanden saa distrahit, at han ikke kunde bruge sine Sanser, med eet Ord: fra Forstanden, saa Eftermanden maatte bestride Arbejdet, som, Gud ske Lov! godt lykkedes for os; mine Formænd vare Jens Winther og P. N. Sølling, den første 2. Styrmand og den sidste 3. Med dem, disse brave Mænd, var jeg eenig om at staa bi og holde ved, som ærekære Søemænd.«

Det har sikkert været en ubehagelig Rejse for Sølling; Gang paa Gang blev han af Forholdene tvunget til at optræde myndigt imod Kaptajnen, og det endte da ogsaa med, at han blev suspenderet af denne. Men

Sølling og den berusede Skibsfører.

Sølling forlangte efter sin Hjemkomst at faa sin Sag undersøgt, og Retten kom da til det Resultat, at Sølling helt igennem havde opført sig, som det sømmede sig en god og ærlig Sømand.

I 1783 gik Sølling, der kort før Jul Aaret før var avanceret til Premierløjtnant, atter til Søs, denne Gang som Overstyrmand i Ostindiefareren »*Louise Augusta*«. Efter 1787 sejlede han saa, dels som Styrmand, dels som Fører, med »*Asiatisk Kompagni*«s Skibe paa Ostindien og Kina, til han i 1795 kom hjem fra Trankebar og Bengalen med Skibet »*Prinsen af Augustenborg*«. Det blev hans sidste Langfartstogt.

Kaptajn Agerbeck, jeg nævnte før, sejlede i 1790 som Overstyrmand med »*Castellet Dansborg*«, hvor Sølling var Kaptajn, og fortæller i sin Bog følgende Træk om Søllings Menneskekærlighed:

»Vi søgte paa Udrejsen en norsk Havn; her sagde vor Lods os, at en Baad med tre Lodser var forlist for kort Tid siden, og alle tre efterlode sig Enker med Børn; de boede paa de nøgne Udskeer og vare yderlig nødlidende. Kaptajn Sølling tog en derværende gammel Købmand med sig og roede ud, for at erfare Sandheden af det foregivne. Han blev meget rørt af det, han erfarede hos disse elendige Familier. Han kom om Bord, lod Klokken lyde og kaldte alle Mand paa Skansen, forklarede Mandskabet Enkernes bedrøvelige Forfatning, holdt en Opmuntringstale og rørte alles Gemytter, da Folkene tillige elskede Sølling ualmindelig meget; tog saa en Pose med Piastre op og lagde paa et Bord, som lignede et Alter, hvor enhver fra den øverste til den ringeste Dreng kunde lade sig skrive for, hvad de vilde ofre til Enkerne. Ingen Mand i Skibet, end ikke Drengene ofrede ringere end een Piaster. Det beløb sig til en køn Summa, som jeg ikke nu erindrer; med dette

gik Kaptajn Sølling i Chaluppen tilligemed bemældte Købmand og Skibets Baadsmand ud til Enkerne, med Hilsen fra sit Mandskab, at da deres Mænd havde tilsat Livet, for at hjælpe andre Søemænd, saa var det billigt, at man erindrede Enkerne efter disse brave Folk, nu man var i Behold, og her var en Understøttelse, for at befrie dem fra at lide Nød.«

At Sølling var en fuldtud retfærdig Mand fremgaar af en anden Optegnelse i Kaptajn Agerbecks Bog. Agerbeck havde som Overstyrmand med »Castellet Dansborg« haft et stort og slidsomt Arbejde hele Rejsen. Skibet havde været to Aar borte og kom hjem i god Stand og med en rig Ladning, i hvilken Anledning »Asiatisk Kompagni«s Direktion meget varmt takkede Sølling.

Herom skriver Agerbeck:

»Ved Hjemkomsten vilde Kaptajn Sølling ej modtage al Æren alene, men sagde d'Herrer Direktører, at det var hans Oberstyrmand, som ved sin Iver i Tjenesten mest havde bidraget til Udførelsen af det hele, hvorfor jeg blev indkaldt i en talrig Generalforsamling, og aflagte mig Tak fra det hele Selskab for den Iver, Kaptajn Sølling havde tilmeldt dem, at jeg paa denne Rejse havde udøvet i Tjenesten, med Løfte om det hele Interessentselskabs Gunst for Eftertiden -.«

Paa denne Rejse skrev Sølling følgende to Breve til Vennen, daværende Kaptajnløjtnant H. Chr. Sneedorff:

„Skibet Castellet Dansborg“
Under Sejl i Kattegattet d. 5. Sept. 1790.

Farvel Camerat gud giive din Betzy en god forløsning — En Dags Ophold paa Helsingørs Rheed — (den Dag Tuxen Berner Bæhr Street og Fyns ombord), saa fik jeg østen Wind, hvad siger du om det — Westen

har blæst forhen i 2—3 Maaneder — er Begyndelsen ikke god — blev Enden saa god var alting godt — besætningen er Norske Kiæmper og Aars Tampe som jeg kan gaae løs paa Diævel og Død med. Men Sneedorff min beste Wen saa dem aldrig er det at tilgiive og jeg er først og sidst hos Dig derpaa vil jeg tænke med uroe den hele Rejse det gaae da som det kand — min Samvittighed er fin — og du vil overbevise mig om at jeg taer fejl dersom jeg seer breve fra dig paa Cap eller St. Helene denne Rejse — Sidste svigtede du dit Løfte — læg dem i Convolut de Engelske

til { til Mss Batteen Zomlin & Co. eller
St. Helene { Mss Peter Thehefsen & Comp. in London
og de hollandske til

til { an Myn Heeren
Cap { D. Hr. Thomas & Charles Withenson & Comp.
eller til d. Heeren Jacob Dutt & Soon, Amsterdam.
Du betaler Porto.

Min stakkels Piige græd saa meget fordie hun ikke maatte være med — Jeg holder saa meget af hende — bliv ikke vred for Thermometret jeg toeg . . . indtil jeg loed hænge et Søb Stykke i Steden som jeg betalte med 6 Rd. — hils din Moder og Fader og kiære kiønne karske Kierling og vær selv hilset fra din Udødelige Wen — som gaaer for revede Mersseil Hurra mig brav

P. N. Sølling.

Hils Fabritius og Frøken Skive.

Hertil og saa tilbage 2 Wimpel Mænd forud kommer for Weiret — bak Seil — tilbage igien med N. Westen — op under *Havfruen* — Saluterede med 9 Skud — og blev Prayed af Capt. Bille. Kunde holde Fart med dem skønt ligger nok for Dybt $\frac{3}{4}$ Foed — Om Aftenen

Kompagniskib til Ankers paa Whampoe Kanalen ved Kanton.

kom wii til Ankers $\frac{3}{4}$ Miil fra hverandre jeg 2 Miil fra Cronborg og de Synden for — formedelst Stille og Stærk Synden Strøm — blev liggende Stille med Skibet formedelst Stille Wind omløbende og optrækkende Luft i N.W. var ombord paa begge Fregatterne som snarest og toeg afsked med dem som jeg kiendte — hørte med fornøjelse at wii har faaet endnu bedre Fregatter til vor Flaade. — Nu laer jeg dette afgaa med en Jolle ombord til Fregatterne om Morgen den d. 7de. — Kommer jeg herfra i Dag saa skal jeg sende Dig mit sidste Farvel med Lodsens.

P. N. Sølling.

Hils W. Brown og E. Thun og din Broder.

Torbeck 3

Wagt Skiibet fik 9

Cronborg Castel 3

Skibet „Castellet Dansborg“.

Paa Svai ved Lisboa d. 14. May 1791.

„Allerbedste Wen! Jeg svømmer i Herlighed — her er Paradiset for en ubunden Camerat som har udholdt en 8 Maaneders Tortur — Du ved det allerede vil jeg haabe hvis ikke saa faar du det af min Skrivelse fra Færøe! Igientage det kand jeg ikke — for bare Marquier Pombaler, Morgader Olivirer, Prinser af Luxemborgere, Ministere og Satan og hans Old M. som kommer ombord og vil se et Skib som har døyet saa meget ondt og Som samme Skipper og Kiæmper har wristet ud af Havets Skiød. Jeg gier Musik og Pasiaring i overflodighed — Mahler Skibet og Pynter Folkene — passer min dunt og betaler 60 Rixdaler i Wognleie for 10 Dage, Seer Comedier — Æder hos alle disse anførte — og kiender en Skabning som ikke har lige i Skiønhed — Lugger bygt — 2 Uhre med Juveler a 600 Rd. og 2 Ringe a 1 a 300 Rd. Frak og Hatt og Læge er hendes pynt

der er — Slank og Smidig som en Aal — 20 Aar paa Bagen — Jeg wil døe, meer Godt er ikke til end at bierge Skiib og Folk og — dog nu jeg wil for at see Sneedorffs Familie leve og komme hiem og see den leve om det er Guds Willie — Inden Borde Lykkelig og uden ligesaae mine Fiender under Fødder hvor længe kan dette vare Frisk den heele Tiid og Frisk endnu — og Saa er alle Mand — Skiibet er tæt og godt men Roret hafde givet sig lidt i Lasken og forarsagede Skibs Skiælv i Enden hvor jeg boer — jeg løb hertil stoed efter Regning¹⁾ 52 Miil WSW fra Cap Roxan²⁾ men efter Time Keeper³⁾ 13 — jeg sagde til mine Officerer om Aftenen at wi stoed 13 — om Natten fornam Dug og om Morgen 4 Miil fra Land — $\frac{1}{2}$ miils Differerte kuns i 27 Dages Seilats fra Færøe, og $38\frac{1}{2}$ efter Regningen. Saa gesvindt som mulig fik jeg en Stamme giordt i 10 Dage og Supleret min Proviant Kom ombord før — Skriver til Comp. og dig — ingen andre — jeg skal Sejle — wel er det sildig paa Aaret men dog har jeg det beste Haab enda at giøre min Reise. Danmark spiller en betydelig Rolle. Wexel Cour- sen falden — Jeg nyder Livet — Ypperlig — Vor Kame- rat Kaas⁴⁾ er Æret og Elsked her overalt — og saa er vor Nation her overalt. —

Skam at jeg ikke giver meere for Post Skillingen men den Ædle Tiid vil ikke tillade mere og mine for- retninger kalder mig — Hils mine bedste Venner i Marinen du kiender dem det er dine — Kone Fader Moder & Broder — paa Din Ære Riiv dette i Stykker — men Glem derfor ikke din Trofaste Wen

P. N. Sølling.

var det ikke Rask at Roeret holt saa længe ellers hafde Færøe blevet min Ophold-Sted i Et Aar — og jeg Skrev

¹⁾ Bestik. ²⁾ Cap da Roca. ³⁾ Observation.

⁴⁾ Kaptajnlejt. J. C. Kaas, daværende Legationssekretær i Lissabon.

at de kunde holde for ikke at allarmere Interessenterne paa din Ære imellem os riiv i tu — der maatte jeg jo Creperet som en Hund — bare Snee og Storm og her Luft og Land og deslige Ting — Skrækkelig Forandring til det bedre som jeg nogen Tiid har oplevet i saa kort Tiid — Snee paa Ryggen og Soel og Frugt paa Næsen i 3 Ugers Tiid. —

A Monsieur

Monsieur H. C. Sneedorff

Capitain Lt. de Marine

de sa Majest. Le Roi de Danemark

a Copenhague.

Disse to Breve, samt det Side 26 citerede Brev til Jens Baggesen, hvori Sølling fortæller om de mange Lodser, der mistede Livet paa Havet i deres aabne Baade og om sit Forsøg paa Nordsøfiskeri, giver os et godt Indblik i Søllings ejendommelige Karakter. Som Brevene virker urolige og springende med deres mærkelige Sætningsbygning, med de mange Tankestreger og den stadig vekslende Emnebehandling, er de typiske for Søllings originale, impulsive og djærve Personlighed. Brevene findes i Museet paa Bakkehuset.

Da Sølling kom hjem fra sin sidste Rejse til Østen, var han meget medtaget af Skørbug og maatte søge Helbredelse ved et langt Rekreationsophold. Men i 1796 var han atter rask og fik Orlov for at tage til Frankrig, hvor han for et dansk Handelsselskab købte et Fregatskib, som det var Meningen, at han skulde føre til Ostindien. Paa Vej hjem til Danmark for at indlaste fik han et saa alvorligt Havari i Nordsøen, at han maatte gaa ind paa Themsen for at reparere. Det trak ud med Reparationen, Ærgrelser og Sygdom stødte til, og det endte med, at Sølling maatte blive i England, medens en anden Mand førte Skibet til Østen.

Det var et haardt Slag for Sølling, men Opholdet i England kom imidlertid til at betyde meget for ham. Han lagde nemlig Mærke til de gode og velsejlende engelske Lodsbaade og fandt ud af, at disse Fartøjer vilde egne sig langt bedre til Brug under den norske Kyst end de elendige og daarligt sejlene Skægter, hvori de norske Lodser maatte røgte deres farlige Hverv i al Slags Vejr. Han købte en saadan Dæksbaad og tog den med sig hjem, hvor han begyndte en langvarig og energisk Kamp for at faa Typen indført i Norge.

Som det Tilfælde, jeg før omtalte, viser, havde Sølling Øje og Hjerter for Lodsernes haarde Kaar og dyb Medfølelse over for de ulykkelige Enker og Børn, der sad i haard Nød og Elendighed, naar Sønen havde frarøvet dem deres Forsørger. Naar han paa sine Rejser anløb norske Havne, søgte han altid Underretning om, hvorledes Forholdene var for Lodsernes Vedkommende. Og saa godt som altid var Svaret trist – i flere Havne var der efterhaanden ikke een tilbage af de Mænd, han havde kendt, og mange Steder var i Mands Minde ikke en eneste Lods blevet begravet paa Landjorden.

Nu mente Sølling altsaa, at der var en Lejlighed til at gøre noget alvorligt for at forbedre Lodsernes Kaar og mindske de store Tab, der hovedsagelig skyldtes deres daarlige Fartøjer. Det lykkedes ham, særlig ved Kronprinsen (den senere Kong Frederik den Sjette) og den daværende Overlods, Kommandørkaptajn Poul Løvenørn's Hjælp, at faa Bevilling til at bygge tre Lodsbaade af den engelske Baads Type. Sølling forbedrede yderligere Tegningen, byggede Baadene helt af Egetræ og sejlede selv med en af dem op langs Norges Vestkyst, hvor han løb ind i alle Lodshavnene og her i

Praksis fremviste Baadens udmærkede Egenskaber ved at gaa til Søs med den, naar Vejret var saa forrygende, at Lodser og Fiskere ellers holdt sig hjemme. Men alligevel holdt det haardt for ham at faa ikke alene Myndighederne, men ogsaa Lodserne til at se Fordelene ved at benytte hans Baadtype frem for de gamle Fartøjer. Han siger selv om alle de Vanskeligheder, han kom ud for:

»Alt var imod mig! Kabaler, Chikaner af høje og lave. Skippere og Lodser lo mig ud, og paa min Bag gjorde de Nar af mig og var stolte nok til at spørge, om jeg vilde komme op og lære den gamle og vidt berømte norske Lods at sejle! Kongen vilde ikke tillade mig mere at sejle derop – jeg græmmede mig derover, thi at begynde paa en saa vigtig Ting, som skal nære og sikre en hel Kysts Beboere, og ikke maatte udføre den, hvad er krænkeligere for en gammel Sømand, som havde sat sin Hæder, ja sit Hoved til Pant derpaa, at denne Indretning skulde gavne i Tiden, altid og i det uendelige!«

Men Sølling var utrættelig. Han gav ikke op, anstillede det ene Forsøg efter det andet, imødegik sejr- rigt alle Indvendinger, overvandt alle Fordomme og egennyttig Modstand og vandt endelig Sejr for sine Ideer og Fartøjer.

»Ha, ha, jo, jo, hvad jeg døjede med disse gode Mænd og haarde Gutter, for at bringe dem til Raison – det ved jeg nok bedst selv!« skrev han, da han langt om længe havde sejret.

Det norske Blad »*Skillings Magazinet*« fortæller følgende om et af de Fif, Sølling benyttede sig af for at agitere for sine Baade:

»Han købte sig en Sæk Kaffe og rejste med den ind- om Lods- og Fiskerhytterne, hvorved der da kunde

Sølling paa Agitationsbesøg i en Fiskerhytte.

forefalde følgende Samtale: »Værs'go Mor, har I Lyst paa en Slump god Kaffe?« »Aa nej, det var nok ikke saa vel, at vi har Raad til det, saa trangt som der er for at faa Fisken solgt nu«. »Men jeg sælger ikke Kaffe, jeg forærer den bort, for ser I, mens Jeres Mand maa kræke ind i Viker og Bugter og fiske, hvad ingen gider købe, saa kan jeg ligge med min Dæksbaad ude paa Banken og trække saa megen Storfisk, jeg lyster, og den ved I nok altid en faar solgt, saa jeg kan faa min Kaffesæk fyldt, saa ofte jeg vil« o. s. v. Derpaa uddelte han Gaver med rund Haand, og fortsatte saa det samme Spil andensteds, og naar saa »han Fatter« kom hjem, slog det nok ikke fejl, at han fik en hvas Præken om sit usle Baadstel, sammenlignet med den gjilde Dæksbaad, som kunde skaffe saadan Herlighed til Huset.«

Et Par Minder om Sølling fandtes omkring Aaret 1900 og findes maaske endnu i Laurvig.

Paa Kirkeodden var anbragt en meget svær Fortøjningsring, som i daglig Tale kaldtes „Søllingen“, og i den Have, han anlagde ved sin Bolig, stod indhugget i en stor Sten:

P. N. Sølling Byggede og Boede Her fra
Aa. 1801 til 1815 og Anlagde Haugerne.
Efterkommere skaaner Træerne
42 i disse & 8 i nedre.

I Laurvig fik Sølling anlagt et lille Skibsværft, hvor hans Baade blev bygget, og hvor han havde sit Hjem i Aarene fra 1801 til 1815. I 1801 fik han det Hverv at indkøbe 8 Brigger til Norges Forsvar, hvilket han besørgede, fik dem armeret og bemandet. Samtidig fortsatte han med at bygge Lodsbaade og fik bygget ialt 29 i den Tid, han opholdt sig i Norge, først som Over-

lods og Indrulleringschef i Frederikshald Distrikt, senere som Chef for Kystforsvaret mellem Øster Risør og Kristiania.

Sølling var meget afholdt, ikke alene af sine Officerskammerater, men ogsaa af Oehlenschläger, Baggesen, Rahbek og mange andre af Datidens betydende Mænd, som han stod i Venskabsforhold til. Oehlenschläger skriver om ham:

*»De grumsede Bølger med lydelig Skrig
mod Norriges Fjeldstene synge,
som Havfruer grumme de vente paa Lig,
og bøvne med slugende Dynge.*

*Og modige Sømænd forlokke sig lod,
den kække paa Faren ej tænker,
forfaldne paa Kysten kun Hytterne stod
med Børn og med grædende Enker.*

*Herr Sølling, det være hans Minde til Ros,
saa lystig en Broder ved Disken,
en Dannebrog's Søn og en ægte Matros,
og hjemme paa Vandet som Fisken,*

*Herr Sølling blev rørt ved at skue de Lig,
og for paa de Vanheld at raade,
for hjælpsom at standse de Klagendes Skrig,
han bygged til Lodserne Baade.*

*Og lystig nu Baaden i Bølgerne for,
beskyttet, som Træet, af Barken,
og tryk sad Matrosen ved kraftige Ror,
som Noah paa Syndflod i Arken.«*

Efter et Mindeblad med Søllings Billede, der udkom i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede i Anledning af Indførelsen af hans Lodsbaade, synes han at have været en lille, tæt Skikkelse, gnistrende af Liv og Lune.

Køn har han næppe været – et ret stort, skaldet Hoved med en stor Mund og en enorm, kødfuld Næse; et mærkeligt, men rart Ansigt, der udtrykte baade Humor og ildfuld Energi.

Hvad Søllings utrættelige Arbejde har betydet for Norges Lodsbefolkning, forstaar man bedst, naar jeg anfører, at der ved indeværende Aarhundredes Begyndelse fandtes over 600 Søllingske Lodsbaade i Norge!

Da Danmark i 1814 mistede Norge, forlod mange norskfødte Søofficerer Danmark og gik i norsk Tjeneste. Det har sikkert for Sølling været et svært Valg at træffe. Han elskede sit Fødeland, hvor han havde gjort Tjeneste i saa mange Aar, men han følte sig alligevel saa stærkt knyttet til Danmark, at han forlod Norge og rejste til København, hvor han, der i 1812 var avanceret til Kommandør og nu var 58 Aar gammel, meldte sig til Tjeneste. Kong Frederik den Sjette, som syntes godt om Sølling og ofte havde støttet ham, modtog ham i Audiens, og det var ved denne Lejlighed, at Sølling, da Kongen under Samtalen udtalte, at Kommandøren jo nu var i en noget fremrykket Alder, svarede: »Fremrykket Alder, Deres Majestæt?« og hurtigt smed sin Uniformskjole, hvorefter han gav sig til at vende Mølle hele Salen rundt. Paa den forbavsede Konges Spørgsmaal om, hvad det skulde betyde, svarede Sølling, idet han atter stod foran Kongen og trak sin Kjole paa:

»Det skal sige, Deres Majestæt, at jeg er rask og rørig som nogen og trods mine 58 Aar er i Stand til at tjene min Konge og mit Land. Men ellers beder jeg Deres Majestæt ikke tage mig min Adfærd ilde op!«

Det gjorde Kongen heller ikke, men lo og svarede:

»Naa, saa det var Meningen! Ja, De er en Krabat-fyr, Sølling. Jeg skal se, hvad jeg kan gøre for Dem.«

Sølling ser en hjemløs Kinafarer.

Kongen holdt sit Løfte. Foreløbig fortsatte Sølling i Tjenesten som Kommandør, men da han ikke havde ret meget at beskæftige sig med, fandt han paa at laane to Fartøjer, hvor om Bord han lærte fire af Holmens Matroslærlinge Havfiskeri.

Fra denne Periode stammer et Brev, skrevet til Jens Baggesen, og hvis Original findes i Kgl. Biblioteks Haandskriftsamling.

„Cher Amy!

Som gammel Wen og Camerat af mig og øvrige Neptuny Sønner sendes dig hermed en forestilling af en af mine Sæhlhundeunger saaledes som hun ligger derude paa det Store Blaae og gotter sig ved en riig Høst el. Fangst.

I mange Aar gik jeg Svanger med dette Foster — leed ubeskrivelig meget af de Gamle som ikke vilde have det frem. De paastode at dette vilde blive et misfoster som burde qvæles i Fødselen. — Endelig trods alle Hindringer og Passiar hjalp jeg mig selv og blev i Aaret 1801 lykkelig forløst med Nr. 1. — Siden har det gaaet som det var smurt.

Egentlig er dette en Forestilling af en af de Nye sikre Kæntefrie Dæks Lots og Fisker Baade som jeg meener — hvilke til udgangen af det 17' Seculum :/ Utroelig som det synes :/ ikke paa heele Norske Kysten brugtes: fordomen var imod alle end deres aabne Baade. — Hvert Aar druknede mange Lodser :/ i nogle Havne fik aldrig Lods Kirkegaards begravelse :/ Skiibe forliste total fordi Lodsen ej kunde møde ham i Søen, i rasende Storme og Søgang — ingen Fiske blev fanget ude i Nord-Søen af Aarsag! at med aabne Baade kunde umulig ligge Nætter og Dage ude i Havet. Nu derimod hvor disse Baade ere Introducerede — der omkommer

ingen Lotser — sjælden strander Skib og af Havet drager de Nye og tilforn ukiendt Welstand og wil snart Rivalisere de Windskibelige Hollændere, og bringe Millioner tilveje — thi Fiskeriet er for Norge sikkert — men Korn Høsten ei altid. —

Tænk dig Wen hvor mange 1000 Søefolk 1000 af disse Baade til Flaaden /: som var Land og Rigens forsvær /: aarlig kunde dannes og underholdes meere end tilforn — og tænk dig saa tabet af Norge som nu og herefter skal nyde Fordeelen til en anden Nation for den Sag som jeg efter mange Aars tænken og Prakticeren paa Søen endelig sadte igiennem, sætt dig min Cameratt for et Moment i mit og mine Cameraters Stæd — Saa lader Du Gardinet falde — Adieu — siger dig din troe og hengivne Gamle Wen.

Kiøbenhavn, d. 27de Juni 1816.

P. N. Sølling.

Jeg levede dog og, saae disse Baade sejle til England Holland Rusland Tyskland Sverrig og ned og bringe ind i Krigens Tiid over 100 Skibe — bierge Skibe og Fange Cabliau — uden at een baad er bleven borte — Lad ingen Profane see mit Brew — disse kender du jo fra andre Menisker, brænd dette om jeg maa beede.

Paa Hjørnet af Storm Gaden der ligger og gaar jeg og 2 Børn med Skarlagens Feberens efterveer. —

Hver Baad tiener sikkert 1000 Specier i frie Penge aarlig, allene ved dette Fiskeri — Samme Exporteres og Fiskeriet varer kuns i 4 Maaneder — resten af Aaret bruges de i andet Brug. —

Fartøjet er 13 Alen i Kiøl o. s. v. og koster Cirka 1000 Specier — og varer 30 Aar — bruger 8 Sejl — har Kahyt.

Kuns 3 har dette Exemplar hos os. —“

I Aaret 1817 udnævnte Kongen Sølling til Waterschout i København, et Embede, der svarede til den nuværende Mønstringsbestyrers. Her fik han Lejlighed til at se de triste og haarde Kaar, hvorunder saa mange Søfolk paa Grund af Krigen fristede Livet. Det skar ham i Hjertet, naar han saa en af sine Kinafarere drive hjemløs rundt uden Mulighed for at faa Beskæftigelse, eller naar han paa Gaden mødte en gammel Søulk, der blottede sit hvidhaarede Hoved for at bede om en Almisse.

Der stod dengang paa Waterschoutkontoret en gammel Bøsse, hvori de besøgende kunde lægge en Skærv til trængende Søfolk. Nu fandt Sølling paa at ombytte den med en stor 200 Punds Bombe, som Englænderne havde sendt ind over Byen i 1807 og netop var fundet i Dybensgade Kvarteret. Den lod han indrette til Bøsse og lod dens Overside dekorere med Billeder af en Bygning, som en Del Søfolk gik ind i. Over dette Billede lod han male Ordene:

»Med Bomber Skib og Gods og Hus kapsejsses,
af denne derimod skal Jer en Gaard oprejsses!«

Med sin sædvanlige Energi drev Sølling en mægtig Agitation for at samle Bidrag i Bøssen. Smaat gik det i Begyndelsen, men efterhaanden faldt Bidragene rigeligere. Til den danske Sømandsstand udsendte han et Opraab, som er yderst karakteristisk for hans djærve Gaaen lige løs paa en Sag:

»Til Kjøbenhavns Coffardie-Folk!

Det er høj Tid, at der tænkes paa at hjælpe Jer til Huusly og Varme, naar I ere forlegne for Hyre eller ere blevne gamle og udslidte ved Søen; thi at gaa paa

Gaderne om Nætterne, eller at ligge paa Sandkisterne, eller at søge Raadstue-Quarteer, det er altfor tungt et Liv for brave Søemænd, og hos Verterne kan man ingen Barmhjertighed vente eller forlange uden med Daleren i Næven. At afhjælpe denne Plage er min Hensigt, og derfor skal jeg gøre mig Umage, men selv maae I efter Evne hjælpe til.

Meningen er derfor med denne Bombe, som I see staa paa Betalingsbordet hos mig paa Laugshuset, at den Søfarende fra København engang om 1, 2, 3, 4, 5, 6 Aars Tiid, ligesom der kommer Gaver i Bomben til, skal have samlet en Bolig, hvortil I saa høiligen trænge, paa det at naar I kommer fra en Rejse og ei strax kunde faa Hyre, eller er forliste, I da kunne søge Qvarter der, indtil I atter kunne komme tilsøes, hvorved I saa kunde spare Nattequarteer, og Hver faae sin Køjeplads og Varme, samt varmt Vand til Thee eller Caffé, hvilket vel allene for 8te Dage hos Verterne kunde spare Jer en Udgift af 1 Rigsdalerspenge. Et Par hundrede forlegne Søemænd, saasom Styrmand, Baadsmænd, Matroser, Tømmermænd og Jungmænd, haaber jeg paa denne Maade skulle blive hjulpne; og en 30 til 50 gamle udslæbede svage Søefolk for bestandig. I kunde da der, i et saadant Matroshuus som Søemænd leve sammen og hjælpe hinanden indbyrdes med Raad og Daad, saavel til at faa Siof som Hyre og have et fast Opholdssted, hvor I paa søemandsviis kunde fordrive Tiden med at skibmande og andet nyttigt Arbejde ved en god Pasiaring om Jeres fordums Søetourer, og saaledes nyde Godt af de Gaver, som I selv og andre goddædige Mennesker have indskudt i Bombebøssen.

Paa det at Bomben ei skal blive opfyldt med Kobberpenge, saa ønskedes, at hvad I give: giv det i Sølv,

Lidt eller Meget. I hellig Forvaring skal det blive, og Ingen skal lettelig løbe af med Bøssen.

Kjøbenhavn, August 1819.

P. N. SØLLING,

Commandeur i Søee-Etaten og Kongl. bestalt Waterschout.«

»Bombebøssen«, som Sølling kaldte den, fik Gaver fra velstillede Borgere, fra Flaadens Officerer, der gav aarlige Bidrag paa en halv pro Cent af deres Gage; Studenter og andre opførte Forestillinger og Koncerter for at skaffe Penge til Bøssen, og adskillige testamenteriske Dispositioner hjalp ogsaa til.

Digterne skrev om »Bombebøssen« i Aviserne, og Oehlenschläger skildrer Søllings Virksomhed saaledes:

*»Nu for han ad Kattegats hvirvlende Vand
til Kysten, hvor Aælstad ligger.
Sølvhaarede Søgut ham mødte paa Strand
med Hatten i Haand som en Tigger.*

*»Hvad Djæveln, min Bror, gaar af Dig i Dag,
for Satan, Du skammer Dig ikke?
Kan den, som har sejlet med Dannemarks Flag,
nedlade sig feigt til at tigge?«*

*»Nød lærer at bede, og Alder gør krum,
og tvinger til ydmyge Tanker.
De fjendtlige Bomber med frygteligt Brum
har kappet mit Haab fra mit Anker.«*

*»Har Bomben Dig skadet, skal Bomben igen
i Slummer Dig Kummeren dysse.
Dens Indhold skal vorde Din kvægende Ven,
jeg skaber af Bomben en Bøsse!«*

*Han skabte dem Bøssen, den blev ikke tom,
og Nøden den endte han ganske.
Thi gerne til Hjælp ham i Ædelmod kom
barmhjertige, frelsende Danske.*

Solling møder en gammel Souk, der beder om en Almisse.

*Nu lider ej længere den aldrende Nød,
lunt sidder i Læ han for Vinde.
Men Sølling, som rejste Jer Hytten, er død!
I Gubber! Velsigner hans Minde!»*

Da Sølling i Slutningen af August Maaned 1792 kom hjem som Fører af »Castellet Dansborg«, giftede han sig med den 22-aarige Jomfru Amalia Eskildsen, Datter af Skibsbygmester Erich Eskildsen. De fik i Aarenes Løb fem Døtre og to Sønner, men allerede i 1817 døde Fru Sølling.

Efter at have mistet hende synes det, som om Sølling ikke kunde føle sig rigtig tilpas nogen Steder. Han boede da paa Graabrødretorv, men flyttede i 1818 til Holmens Kanal 20, derfra i 1821 til Fortunstræde 3, i 1822 til Gammel Strand 46, i 1826 til Knaibrostræde 3 og i Begyndelsen af 1827 til Amagertorv 4, hvor han døde kort efter Indflytningen.

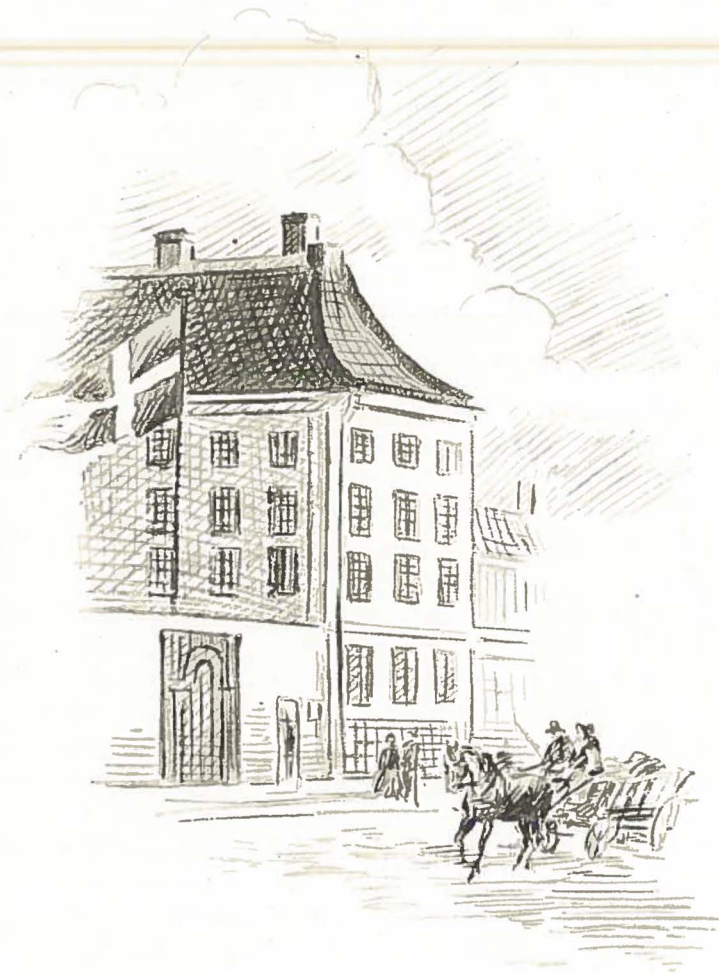
Til nogen Belysning af Søllings ejendommelige Karakter skal følgende nævnes.

I Juni 1806 skriver Sneedorff, der da var avanceret til Kommandørkaptajn, i et Brev fra Frederiksværn Havn:

»I Onsdags var vi hos Admiral Fabricius, hvor Sølling og hans Frue kom om Eftermiddagen. Torsdag besøgte vi Sølling i Laurvig, hvorhen Jessen og jeg roede i 3½ Time. Vi lo meget af Sølling og blev der helt til Kl. 1 om Natten, han maatte tilsidst bede os gaa!

Om Eftermiddagen blev Amalia (Fru Sølling) i daarligt Humør. Sølling gik ud, men ved Aftensmaaltidet blev det dog godt igen.

Igaar var der stort Gilde hos Admiral Fabricius. Vi morede os alle forførdeligt over Sølling. Jeg havde hans Kone til Bords.«

»Bombebossen«s Ejendom i Brogade.

Et Par Studenter, der kom som Repræsentanter for en Del Kolleger, der havde opført en Dilettantforestilling, hvis Overskud de afleverede til Sølling, blev meget forbavset, da Kommandøren puttede et Par Ryper, han netop havde modtaget fra en Ven i Norge, i deres Lommer.

»Tag dem!« raabte den iltre lille Mand. »For Fanden, I bliver da vel ikke vrede? Spis dem i Aften paa Regensen. Tak skal I ha'!«

Ved et Besøg paa St. Croix blev Sølling af en Ven indført hos en rig Planter, der var gift med Datteren af en københavnsk Brændevinsbrænder. Sølling følte sig irriteret ved Fruens paatagne, nedladende Væsen, gennem hvilket der skinnede et utaaleligt Hovmod. I Aftenens Løb spurgte saa Fruen ham om, hvorledes man levede i København, og om man endnu førte et lige saa usselt og elendigt Liv, som man hidtil havde gjort.

»Aa, meget, meget værre, naadige Frue!« svarede Sølling. »Siden Deres Fader døde, har man ikke kunnet opdrive en Draabe ærlig Brændevin i hele Byen!«

Paa sine gamle Dage havde Sølling fundet paa at indfinde sig paa Kadetakademiet, hvor han underholdt Kadetterne med Fortællinger fra sine Togter til Ostindien og Kina. Uagtet det skete i Kadetternes Fritid, syntes Chefen, Kommandør Sneedorff, dog ikke om det og fik disse Besøg forpurret. Skønt Sneedorff jo var Søllings særlig gode Ven, blev denne meget opbragt herover, og da han i et Selskab traf en yngre Søofficer, der havde Tjeneste paa Kadetakademiet, beklagede han sig til ham og brugte stærke Udtryk om Sneedorff, som han kaldte en Vanskabning.

»Bombebøssens«
nuværende Ejendom i Overgaden.

»En Vanskabning?« udbrød Officeren forbavset.
»Sneedorff er da en smuk og velvoksen Mand!«

»Pst!« raabte Sølling. »Sikke Hænder, sikke Fødder, som paa en Dame! Er det noget for en Sømand? Han er en Vanskabning, det faar man mig ikke fra!«

Og Oehlenschläger fortæller i sine Erindringer følgende:

»Da Sølling engang kom hjem fra Vestindien efter en mislykket Spekulation (de danske Søofficerer havde i den Tid Tilladelse til at drive Købmandsskab), og han skulde drikke Kaffe hos sin smukke Kone paa Frederiksberg, tog han et Par Hankekopper, som hun satte for ham, og med de Ord: »Nej, lille Kone, det har vi Fanden gale mig ikke Raad til nu!« brød han Hanken af Kaffekoppen!«

Sølling havde to Regnskabsbøger, en rød og en sort. I den røde optegnede han alle Bidragyderne, i den sorte Navnene paa de Mennesker, som viste sig vrangvillige til at yde, skønt de havde Raad dertil. Saa havde han nemlig den Glæde af og til at kunne underrette Publikum om, at den røde Bog stak den sorte ud og bugnede af Gaver, medens den anden stadig var tynd og slunken.

Allerede i 1822 var der samlet en saa stor Sum sammen, at Sølling kunde lade 12 gamle Sømænd indlogere i en lejet Lejlighed paa to Værelser i Vildersgade, hvor de fik fri Bolig, Varme og Lys. Aaret efter lejede han to Værelser til, og nu blev Beboernes Antal forøget til 18. I 1824 var den opsparede Kapital vokset til 25000 Rigsdaler, og Sølling købte da en paa Hjørnet af Dybensgade og Sqvaldergade (den nuværende Nikolajgade) liggende Ejendom, hvor der blev Bolig for først 20 og senere 32 Søfolk.

»Bombebøssen« trivedes godt. I 1844 solgte den Bøligen i Dybensgade og flyttede til Brogade paa Christianshavn; i 1919 derfra til Ejendommen i Overgaden, hvor den ved Gaver og Legater er en sikker Havn for 34 enlige og 11 gifte gamle Søfolk med Hustruer.

Sølling selv opnaaede dog ikke at se sit Værk nogenlunde økonomisk sikret. Om Vinteren 1826 blev han syg og maatte gaa til Køjs. Hans Ven, Lægen Konferentsraad Saxtorph, behandlede ham, og en Dag forlangte Sølling at vide dennes ærlige Mening om ham.

»Skuden er slidt, Sølling!«

»Det kunde jeg tænke!« svarede Sølling. »Ja, Gud ske Lov, den har ikke ligget paa den lade Side, men nu er den klar til at ophugges!«

Under Sygdommen sendte Kongen hver Dag en Lakaj til Søllings Hjem for at spørge til hans Befindende og faa at vide, om der var noget, han ønskede. Da Sølling til sidst laa paa sit yderste og Lakajen indfandt sig, gav Sølling ham følgende Besked:

»Hils Hans Majestæt og sig til ham, at nu er det snart forbi med den gamle Kommandør. Men han skal nok staa ved Falderebet og give Honnør, naar Hans Majestæt kommer!«

Dagen efter, den 7. Februar 1827, døde Sølling, 69 Aar gammel.

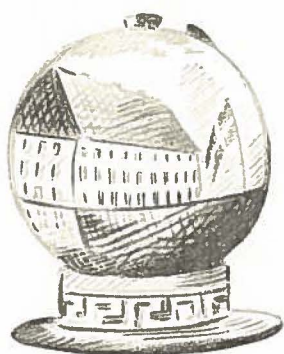
Om Søllings Begravelse skrives der i en datidig Nekrolog:

»Den 12. Febr. blev han begravet paa Skibskirkegaard udenfor Østerport. Ingen tom Pragt udmærkede hans Jordefærd, men oprigtigere vare de Taarer, der fældedes af de brave Sømænd, som frivilligen indfandt sig for at bære ham, og af de, ved hans Iver og Omhu forsørgede Oldinger, der fulgte ham til hans Hvilested.«

Søllings Grav findes paa Holmens Kirkegaard et kort Stykke Vej fra Hovedindgangen, og der er kun faa Meter fra Graven ud til Øster Farimagsgade. Paa Gravstedet, der er omgivet af et Jerngitter, hvor opad Vedbend slynger sig, er der anbragt en Marmortavle med hans Navn, Data og følgende Vers:

»I Ord og Daad en Hædersmand,
en ægte Gran fra Norges Fjelde.
Hans Snilde og en god Forstand
hjalp Helten Livets Sorger fælde.
Hans Lodsbaad redded Liv og Gods,
hans »Bombebøsse« stolt sig hæver.
Han gik fra den og Norges Lods,
hans Støv har Ro — hans Minde lever!«

Peter Norden Sølling var den typiske dansk-norske Søofficer fra Kanonbaadskrigens Tid — vel nok mere Sømand end Officer. Vittig, aandrig og højt dannet — munter og livlig, rask i Vendingen og uforfærdet til at gaa paa for det Maal, han havde sat sig. Og endelig en varmhjertet og uegennyttig Menneskeven og Filantrop, hvis Navn Sømandslandet Danmark bør bevare i taknemmelig Erindring.

Brevet læses saaledes:

d. 17. Martij 1777

Hiertelskende kiære Moder

I Dag ligger vii ud med Skiibet, mit tøy burde da alt være ombord, men førend i morgen eller overmorgen skeer det ikke, disvære, thi saa maae alting derud med pram, kand jeg faa Skiorterne i det seneste til Lørdag saa er alting vel, paa Mandag vil Gud seyler vii, den steen theepotte som di har derude maae di endelig lade Skure og overlade mig, thi min Glas Hylle er just udskaaen til saadan en, de kand nok kiøbe sig en anden igien, jeg lader noget tøy efter mig saasom Chatol, Seng og deslige dette altsammen vil jeg overantvorde hende imedens jeg er borte, jeg var i overgaaers til Vosemosis hvor heele den Bruunske Familie var forsamlet, der fik jeg Lejlighed til at siige dem alle under eet Farvel, jeg er baade glad og bekymret, thi at passe baade Compagniets og mine egne forretninger giver mig meget at bestille. Dersom hun kom til Kiøbh. inden mit tøy kom ombord skulde hun vist blive opmærksom ved at se min gode Eqvipage og andre ting som jeg faaer med mig Gud være evig lovet for det altsammen, jeg maae for tiiden Skyld nødes til at bryde af i hvor gierne jeg vilde blive ved med at ønske got over dem allesammen.

P. N. Sølling

Kilder:

Thora Hansen, »En Nations Velgører«, Larvik 1900.

O. C. Nielsen: »P. N. Sølling og Bombebøssen«, Kbhvn. 1936.

O. D. L. Agerbeck: »Kort og ukunstlet Beskrivelse over de vigtigste Begivenheder o. s. v.« Kbhvn. 1804.

T. Topsøe-Jensen og *E. Marquard*: »Officerer i Søetaten 1660 – 1932.«

Beretninger om Sømandsstiftelsen »Bombebøssen«s Virksomhed for Aarene 1926, 1933 og 1935.